

Mathieu Deflem (ur.): *The Handbook of Social Control*

Hoboken, Chichester, Wiley-Blackwell, 2019, 474 strani

(Priročnik za družbeno nadzorstvo)

V zborniku *The Handbook of Social Control*, ki ga je uredil Mathieu Deflem, so zbrana dela avtorjev, ki so se osredotočili na ključne teme družbenega nadzorstva, kot so teorije in perspektive, institucije in organizacije, kazensko pravosodje, kazenski pregon in policijska dejavnost, kaznovanje in zapor, nadzorovanje, ter na posledice globalizacije za družbeno nadzorovanje.

Mathieu Deflem v uvodu predstavi načrt družbenega nadzorstva in sestavo knjige, ki obsega sedem delov. V prvem delu *Teorije in perspektive* so predstavljeni zgodovina družbenega nadzorstva in področja, povezana z družbenim nadzorstvom, kot so deviantnost, kriminaliteta, pravo, družbena geometrija ter disciplina in vladavina. V drugem delu *Institucije in organizacije* se avtorji osredotočijo na organizacije družbenega nadzorstva, psihiatrično nadzorovanje, mladoletniško pravičnost in družbeno gibanje. V tretjem delu *Kazensko pravosodje* so predstavljeni rasa in kazenskopравни sistem, nadzor nad orožjem, restorativna pravičnost, prevenција kriminalitete in aktuarska pravičnost. Četrty del *Kazenski pregon in policijska dejavnost* se osredotoča na policijsko dejavnost, predvsem na njeno zgodovino, tehnologijo ter preprečevanje terorizma in radikalizacije, pa tudi na odgovornost in moralnost policije. V petem delu *Kaznovanje in zapor* se avtorji osredotočijo na zgodovino zaporov, zaporsko kulturo oziroma subkulturo, množično zapiranje, abolicionizem, dekarceracijo in smrtno kazen. Šesti del *Nadzorovanje* zajema področja tehnologije in nadzorovanja, nadzorovanje javnega prostora, metode protinadzorovanja in nadzorovanje v sodobni kulturi. V zadnjem delu *Globalizacija* avtorji predstavijo teme, ki se nanašajo na nadzorovanje meja, migracijske politike, mednarodne policijske dejavnosti ter ohranjanje miru in človekovih pravic v okviru družbenega nadzorstva.

Prvi del knjige se začne s prispevkom Jamesa J. Chrissa, ki predstavi zgodovino koncepta družbenega nadzorstva. Koncept družbenega nadzorstva je v drugi polovici 20. stoletja razvil Edward A. Ross (1901), ki je opredelil sistem moči in prestiža. V tem času se je začel razvoj ameriške sociologije, katere člani so razvijali teorijo družbenega nadzora kot rešitev pred strahom, da bodo hitre družbene spremembe negativno vplivale na tradicionalno nadzorstvo družine in skupnosti nad posameznikom. Istočasno sta se v Evropi Max Weber in Emile Durkheim ukvarjala s širšim vprašanjem družbenega reda. Talcott Parsons je nato združil zamisli družbenega

reda in družbenega nadzorstva v teorijo družbenih sistemov, ki se nanaša na vse dele človekove realnosti in odraža v naslednjih nalogah: prilagoditev, doseganje ciljev, vključitev in latentno vzdrževanje vzorcev. Družbeni nadzor se odraža v štirih osnovnih tipih: neformalnem, pravnem, medicinskem in verskem nadzoru (pozneje se verski nadzor uvrsti v tip neformalnega nadzorstva). Sodobna gibanja kažejo, da se tradicionalni neformalni nadzor umika naraščajočima pravnemu in medicinskemu nadzoru. V drugem poglavju Robert F. Meier predstavi deviantnost v povezavi z družbenim nadzorstvom kot osrednje pojmovanje v sociologiji, ki daje pomen odklonskemu in konformnemu vedenju. Poudaril je tri dejavnike normativne zaznave deviantnosti: norme, toleranca in sankcije. Posledično deviantnost pomeni vedenje, ki krši norme prek toleriranja določene skupine na način, za katerega se predvideva uporaba sankcij. V procesu kriminalizacije izbrane družbene norme postanejo zakoni. A. Javier Trevino v tretjem poglavju razpravlja o pravu kot specializiranem delu celotnega sistema družbenega nadzorstva. Pravno družbeno nadzorstvo sledi trem ciljem: solidarnosti, kontinuiteti in konformnosti, ki se dosejajo z retribucijo ali reparacijo. Avtor poudari, da se pri sledenju tem ciljem pojavijo te dihotomije: 1) upravljanje konfliktov/družbeni red, 2) subjektivni vplivi/formalna institucionalizacija, 3) boj proti deviantnosti/spodbujanje družbenih interakcij in 4) kaznovanje/restavriranje. V četrtem poglavju Bradley Campbell in Jason Manning razpravljata o variacijah družbenega nadzorstva. Osredotočita se na Blackovo (1976) opredelitev družbenega nadzorstva, ki predpostavlja, da gre za raznovrstne postopke opredeljevanja in odzivanja na deviantno vedenje, kot so izogibanje, pogajanje, prilagoditev in samopomoč. Poleg tega opredelita družbeno geometrijo, ki se nanaša na družbeno sestavo vedenja – družbene značilnosti vseh vpletenih v konflikt (status, bogastvo, neenakopravnost itd.), ki vplivajo na razreševanje družbenih konfliktov. V zadnjem poglavju prvega dela Steven Hutchinson in Pat O'Malley predstavita Foucaultovo (1979) opredelitev vladavine. Avtorja poudarita vprašanje svobode z vidika družbenega nadzorstva in predstavita metodo analize za opredelitev svobodčin (problematizacija, preiskava in subjektifikacija), ki se izoblikujejo skozi različne oblike vladavine.

V drugem delu knjige Calvin Morrill in Brittany Arsiniega predstavita raziskovanje družbenega nadzorstva v organizacijah. Avtorja opredelita tri okvire raziskovanja, kjer družbeno nadzorstvo pomeni: 1) neodvisno spremenljivko, 2) odvisno

spremenljivko in 3) konstitutivno dinamiko normativnega življenja v organizacijah. Ugotovitve študij, v katerih so bile uporabljene različne metode raziskovanja, so pokazale, da imajo vsi mehanizmi družbenega nadzorstva omejeno učinkovitost pri vplivanju na organizacijsko vedenje, je družbeni nadzor v organizacijah, ki spoštujejo posameznikovo dostojanstvo in ga opolnomočijo, najbolj učinkovit pri vplivanju na organizacijsko vedenje, družbeni nadzor v organizacijah lahko privede do namernih in nenamernih nezaželenih posledic ter da vzpon legalističnega birokratskega nadzora v organizacijah poraja vprašanja o vzponu in padcu različnih nadzornih sistemov v organizacijah. V sedmem poglavju Bruce A. Arrigo in Heather Y. Bersot podata kritiko psihiatričnega nadzora. Predvsem se osredotočita na tri prakse psihiatričnega nadzora, ki naj bi se uporabljale v dobro posameznikov in javne varnosti: osamitev duševno bolnih posameznikov, družbene obveznosti spolno nasilnih prestopnikov in odvzem mladoletnikov, ki so storili težja in nasilna kazniva dejanja. Avtorja razpravljata o alternativah zdajšnji psihiatrični praksi v sodstvu, in obliki restorativne pravičnosti, zdravorazumske pravičnosti in terapevtske prakse. Shelly S. Shaefer v osmem poglavju predstavi zgodovino mladoletniškega pravosodja s poudarkom na razvoju v Združenih državah Amerike. Razvoj sodišč za mladoletnike, ki so odločala o probaciji in institucionalizaciji mladoletnikov, sega v 19. stoletje. Vzporedno z razvojem sodišč za mladoletnike so se razvile tudi ustanove za pridržanje mladoletnikov. Prve kritike mladostniškega pravosodja (predvsem zoper vodenje kazenskega postopka) se pojavijo v sedemdesetih letih 20. stoletja. V devetdesetih letih 20. stoletja je začela naraščati punitivnost sodišč za mladoletnike, ki se je odražala v: obravnavi mladoletnikov kot polnoletnih oseb, kombiniranih kaznih (sodnik ima pravico izbire med kaznimi za mladoletnike ali kazenskimi sankcijami) in novih oblikah kaznovanja mladoletnikov. V zadnjem poglavju drugega dela knjige Sherry Cable predstavi družbena gibanja in njihov vpliv na izvajanje družbenega nadzorstva. Avtorica poudari štiri načine družbenega nadzora različnih gibanj, ki jih izvaja država: protest, nadzor, manipulacija javnega mnenja ter grožnje zaposlitvam in gospodarski vitalnosti skupnosti.

Tretji del knjige se začne s prispevkom April D. Fernandes in Roberta D. Crutchfielda, ki razpravljata o vprašanju rasnega in etičnega razlikovanja v vseh organizacijah kazenskega pravosodja (policija, sodišča, zaporski sistem itd.). Avtorja poudarita organizacije družbenega nadzorstva kot orodje za ohranjanje rasnih in strukturnih družbenih neenakosti v Združenih državah Amerike. Gary Kleck v enajstem poglavju predstavi nadzor nad orožjem, ki ga opredeli kot strategijo za zmanjševanja nasilja, z omejitvijo pridobitve lastništva, fizične posesti, prodaje, kupovanja, transferja, proizvodnje, uvoza in uporabe strelnega orožja. Avtor poudari, da lahko nadzor nad nasiljem, pri katerem je uporabljeno strelno orožje, v smi-

slu omejitve strelnega orožja pozitivno vpliva na zmanjšanje samomorov in nasilne kriminalitete, pa tudi nenamernega in namernega nasilja. V dvanajstem poglavju Rachel Rogers in Holly Ventura Miller predstavita restorativno pravičnost kot alternativo kazenskopravnemu sistemu, ki ne uporablja tradicionalnih nadzorstvenih mehanizmov. Avtorja poudarita, da je deviantnost posledica odtujenosti in marginalizacije posameznikov. Posledično je glavni cilj restorativne pravičnosti vključitev posameznika nazaj v skupnost (pri storilcih, ki spet postanejo polnopravni člani skupnosti, je manjša verjetnost ponovitve kaznivega dejanja). Kristie R. Blevins se v trinajstem poglavju osredotoči na preprečevanje kriminalitete. Avtorica predstavi kompleksnost in raznolikost kriminalitete, ki zahtevata različne odzive organov kazenskega pravosodja. Hkrati opredeli štiri področja, ki sestavljajo strategije preprečevanja kriminalitete: 1) kazensko pravosodje, 2) razvojna prevencija kriminalitete, 3) situacijska prevencija kriminalitete in 4) preprečevanje kriminalitete v skupnosti. V zadnjem poglavju tretjega dela Gil Rothschild-Elyassi, Johann Koehler in Jonathan Simon razpravljajo o aktuarski pravičnosti kot delu »nove penologije, ki se je razvila v devetdesetih letih 20. stoletja«. V idejah aktuarske pravičnosti se pozornost s posameznega storilca kaznivega dejanja preusmeri na določeno skupino oziroma na aktuarske ocene, ki temeljijo na oceni tveganja in kvantitativnem napovedovanju prihodnjega kriminalnega ravnanja.

V četrtem delu knjige Massimiliano Mulone predstavi zgodovino policijske dejavnosti. Avtor razdeli razvoj policijske dejavnosti v tri obdobja: 1) obdobje pred »moderno policijo« (do srede 19. stoletja), ko se je družbeni nadzor izvajal neformalno, kaznovalni sistem pa je bil privatiziran, 2) obdobje institucionalizacije, profesionalizacije in progresivne monopolizacije modernih policijskih organizacij, ki je trajalo od srede 19. stoletja do šestdesetih let 20. stoletja, in 3) obdobje pluralizacije varnosti in policijske dejavnosti ter ponovnega vzpona zasebne policijske dejavnosti, ki traja od sedemdesetih let 20. stoletja dalje. Sodobne policije so mešanica pariškega in londonskega modela, sestavljajo jih številni akterji. Hkrati avtor poudari omejenost raziskovanja zgodovine policij in policijske dejavnosti, saj je bila večina študij izvedena v državah zahodne demokracije (predvsem v anglosaških državah). James J. Willis v šestnajstem poglavju opiše tehnološka orodja za nadzorovanje, odkrivanje kriminalitete, shranjevanje in obdelavo informacij, povezanih s kriminaliteto, upravljanje in komunikacijo, interveniranje ter mobilnost, ki jih uporabljajo policije v Združenih državah Amerike. Policijske organizacije uporabljajo tovrstna sredstva za povečanje učinkovitosti in legitimnosti družbenega nadzorstva. Obenem uvajanje novih tehnologij vpliva na organizacijsko strukturo in prakso policij. V sedemnajstem poglavju Mathieu Deflem in Stephen Chicoine razpravljata

o protiterorističnih dejavnostih, ki so jih po 11. septembru začele izvajati policije. Sodobna policijska obravnava terorizma, ki se je razvila na temeljih birokratizacije policije, je nepolitična, saj se terorizem obravnava izključno kot kaznivo dejanje. Hkrati protiteroristična dejavnost policije zahteva učinkovito uporabo najnovejših tehnoloških sredstev, ki pa so neredko na meji legalnih oziroma legitimnih policijskih dejavnostih. Derek M. D. Silva v osemnajstem poglavju predstavi delo ustanov kazenskega pregona pri preprečevanju radikalizacije. Med ustaljene protiteroristične dejavnosti v zahodnih državah uvršča nadzorovanje interneta, policijsko delo v skupnosti, kartiranje kriminalitete, interakcijo med policijo in skupnostjo ter uporabo informantov. V zadnjem poglavju četrtega dela Toycia Collins in Charles F. Klahm IV. razpravljata o odgovornosti policije in policijski etiki. Avtorja opozorita na krizo legitimnosti policije v Združenih državah Amerike, ki je pretežno posledica zgodovine rasne diskriminacije. Zdaj veljavni formalni etični kodeksi, ki narekujejo vedenje policistov, so politični dokumenti, ki ne zagotavljajo ustreznega vedenja policistov v praksi. Hkrati uporaba sodobnih tehnologij (npr. videokamer in telesnih kamer) povečuje preglednost delovanja in odgovornost policistov pri obravnavi kaznivih dejanj in prebivalcev.

Peti del knjige se začne s prispevkom Ashley T. Rubin, ki predstavi zgodovino zaporov v Združenih državah Amerike. Avtorica poudari dolgotrajnost penalnih sprememb v zgodovini in opozori na problematičnost posploševanja določenega tipa zaporov v različnih zgodovinskih obdobjih. Kljub temu da družbene spremembe vplivajo na razvoj specifičnih tipov zaporov, se ti obdržijo dalj časa in se ne razvijajo sorazmerno z napredovanjem družbe. V enaindvajsetem poglavju Laura McKendy in Rose Ricciardeli razpravljata o zaporski (sub) kulturi, ki se razvije znotraj zaporskih sistemov, za katere so značilni diferenciacija obsojencev, uveljavljanje nadzora, prisotnost nasilja in dnevno srečevanje s tveganji zaradi fizičnih, čustvenih, zakonskih in družbenih deprivacij. Odziv obsojencev na prestajanje zaporne kazni in njihov vstop v zaporsko subkulturo odraža dialektično razmerje med institucijo in močjo, ki se odraža v podreditvi obsojencev moči in nadzoru zaporskega osebja (Foucault, 2012). Roy F. Janisch v dvaindvajsetem poglavju predstavi načrt množičnega zapiranja, ki ga opredeli kot sodoben ameriški poskus, ki neproporcionalno vpliva na posebni del populacije (predvsem na mlade afroameriške moške, ki živijo v manj razvitih soseskah). Zapiranje teh skupin populacije vpliva na rast družbene neenakosti, družine obsojencev in gospodarsko stanje manj razvitih sosesk ter rasno raznolikost v zaporih. Avtor opozori, da je politika množičnega zapiranja posledica slabih političnih odločitev in mehničnega upravljanja zaporskih sistemov. V triindvajsetem poglavju Nicolas Carrier, Justin Piché in Kevin Walby razpravljajo o zamislih abolicionizma in dekarceracije.

Avtorji poudarijo številne opredelitve abolicionizma, ki se v penologiji nanaša na prizadevanja za opustitev smrtne kazni in iskanje alternativnih načinov razumevanja in odzivanja na družbene razmere ter interakcije, ki so označeni kot kriminalni in zato podvrženi kaznovanju. Dekarceracija oziroma penalni minimalizem označuje strategijo omejevanja kazenskega prava oziroma kazenskega pravosodja, ki naj se uporabi kot zadnja možnost. Avtorji poudarijo, da je večina industrializiranih držav opustila strategije penalnega minimalizma. V zadnjem poglavju petega dela Paul Kaplan razpravlja o smrtni kazni. Nameni smrtne kazni so odvracanje, onesposobitev in retribucija oziroma povračilo storilcem kaznivih dejanj. Večina držav je opustila smrtno kazen (med visoko razvitiimi državami izvršujejo smrtno kazen le še v Združenih državah Amerike in na Japonskem). Avtor opozori, da trenutne razmere v Združenih državah Amerike kažejo na obstanek smrtne kazni v zmanjšani, simbolični in regionalni obliki (le nekatere zvezne države izvajajo smrtno kazen).

V šestem delu knjige Stéphane Leman-Langlois predstavi sodobno nadzorovanje v obliki tehnološkega nadzora (nadzor podatkov, prostorsko nadzorovanje in kontrolne točke), ki je postalo sestavni del družbenega nadzorstva. Avtor povzame protinadzorstvene ukrepe, ki jih razdeli v tri skupine: 1) izogibanje (prilagoditev dejavnosti z namenom izogniti se nadzoru), 2) predaja (priznanje, da so določeni sistemi ranljivi) in 3) subverzija (preusmerjanje nadzora na druge tarče). V šestindvajsetem poglavju Kiyoshi Abe razpravlja o nadzorovanju javnega prostora. Avtor poudari pospešeno privatizacijo in komercializacijo kot vzroka za izginjanje javnega prostora. Ta se je v preteklosti uporabljal kot prostor družbenih interakcij prebivalcev, v sedanjem času pa so njegovo vlogo prevzela nakupovalna središča v lasti zasebnikov. Hkrati dejavnost družbenih gibanj (npr. *Occupy Wall Street movement*) kaže na zoperstavljanje političnim opredelitvam javnega prostora. James P. Walsh v sedemindvajsetem poglavju predstavi protinadzorstvene ukrepe, ki jih opredeli kot dejavnosti zoperstavljanja avtoriteti, opozarjanja na nepravilnost in zmanjševanja družbenih neenakosti. Protinadzorstveni ukrepi se delijo na: 1) videoaktivizem, 2) protikartiranje in 3) digitalno razkritje ter žvižgače. Avtor postavi vprašanje, ali so protinadzorstveni ukrepi le motnja ali pozitivna sila sprememb v družbi. V zadnjem poglavju šestega dela Anna S. Rogers razpravlja o nadzorovanju v sodobni kulturi. Nadzorovanje je postalo sestavni del sodobnih družbenih ustanov in posledično del socializacijskega procesa, ki se odvija v posameznikovem življenju. Nadzorovanje je prodrlo v vse vidike sodobnega življenja: film in televizija, mediji, glasba, oglaševanje ipd. Avtorica poudari, da je, čeprav ni veliko mehanizmov, s katerimi bi se lahko uprli nadzorovanju v sodobni družbi, izjemno pomembno, da posamezniki razumejo, na kakšen način se nadzorujejo.

Zadnji del knjige se začne s prispevkom Alexandra C. Dienerja in Jushue Hagena, ki razpravljata o nadzoru meja kot tehnologiji oziroma orodju družbenega nadzora. Ozemeljska nedotakljivost kot sestavni del družbene moči daje posamezniku ali skupini moč opredelitve, kdo ali kaj in pod kakšnimi pogoji je vključen v skupino oziroma izključen iz nje. Ozemeljske meje sestavljajo arhaični sistem geopolitične moči oziroma naravno strukturo družbenega in političnega življenja, brez katere bi zavladal kaos. Hkrati so meje sprejemljivega vedenja v vsakdanjem življenju postale zabrisane, kar pa ne velja za družbene in politične elite. Obstoj meja vpliva na nadzorstvo v smislu delitve na idealizirane nas in demonizirane druge. V tridesetem poglavju Samantha Hauptman predstavi migracijske politike v sodobnem času. Globalizacija je spremenila naravo in hitrost migracij v postindustrijske države. Tradicionalne migracije revnih v bogatejše države so vplivale na celotno družbeno sestavo razvitih držav. Avtorica poudari, da je težava migracij oziroma imigracij povezana z zaznavanjem groženj in posledično političnim in socialnim diskurzom, upoštevajoč sodobna migracijska gibanja in globalizacijo. Michael J. Jenkins in John Casey se v enaintridesetem poglavju osredotočita na mednarodno policijsko dejavnost in ohranjanje miru. Kot glavno nalogo policijske dejavnosti avtorja poudarita uveljavljanje družbenega nadzora. Sestava policijske dejavnosti temelji na družbenih vrednotah skupnosti, ki jih morajo mednarodne sile upoštevati pri izvajanju operacij ohranjanja miru. Tovrstne operacije potekajo v treh fazah: pacifikacija in stabilizacija ozemlja ter institucionalizacija organov oblasti. Istočasno se med operacijami ohranjanja miru spreminja vloga policije: 1) razvoj odnosov z oboroženimi silami, 2) zaposlovanje novih pripadnikov v prenovljene policijske sile in 3) izvajanje policijske dejavnosti v civilni družbi. V zadnjem poglavju knjige Joachim J. Savelsberg in Brooke B. Chambers razpravljata o človekovih pravicah z vidika družbenega nadzorstva. Svetovne spremembe ob koncu 19. stoletja in po obeh svetovnih vojnah so utrdile uveljavljanje mednarodnih standardov človekovih pravic. Družbeni nadzor nad uresničevanjem človekovih pravic se je okreplil in je viden v uporabi mednarodnega prava ter ustanovitvi mednarodnih kazenskih sodišč. Avtorja predpostavljata, da odvrtača naloga sankcioniranja in kolektivni spomin, ki delegitimizirata pretekle nečloveške prakse, pozitivno vplivata na spoštovanje človekovih pravic.

Knjiga je namenjena kriminologom, penologom, pravnikom, političnim odločevalcem, praktikom (policistom, paznikom ipd.) in ne nazadnje tudi študentom, ki se ukvarjajo s področjem družbenega nadzorstva. Avtorji poglobljeno predstavijo ne le različne poglede na družbeno nadzorstvo, ampak tudi uvedbo družbenega nadzorstva v vsakodnevno življenje posameznika in na mednarodni ravni. Ugotovitve podprejo s številnimi primeri iz prakse, predvsem iz Združenih

držav Amerike. Knjiga je edinstvena, saj celovito obravnava tematiko družbenega nadzorstva, vključno s predstavitvijo teoretičnih predpostavk, institucij in organizacij, vloge v kazenskopravnem sistemu, policijski dejavnosti in kaznovanju, odražanju v različnih oblikah nadzorovanja in vloge v globalizaciji. Ugotovitve avtorjev pomenijo napredek v razumevanju družbenega nadzorstva v sodobni družbi in mednarodnem okolju. Hkrati je knjiga s širokim naborom primerov iz prakse tudi priručnik za izvajalce družbenega nadzorstva v praksi.

Rok Hacin

Literatura

1. Black, D. (1976). *The behavior of law*. San Diego: Academic Press.
2. Foucault, M. (1979). *Governmentality. Ideology and Consciousness*, 6, 5–21.
3. Foucault, M. (2012). *Discipline & punishment: The birth of prison*. New York: Vintage.
4. Ross, E. A. (1901). *Social control: A survey of the foundations of order*. New York: Macmillan.